

ЧУТЛИВІСТЬ КЛІНІЧНИХ ШТАМІВ БАКТЕРІЙ ДО АНТИБІОТИКІВ**Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (м. Вінниця)**

recipient@mail.ru

Стаття є фрагментом комплексних науково-дослідних програм кафедри мікробіології, вірусології та імунології Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова МОЗ України «Експериментальне, клінічне дослідження багатовекторності фармакодинамічних проявів, властивостей нових антисептичних препаратів» (№ державної реєстрації 0104U006406).

Вступ. Активність протимікробних засобів по відношенню до збудників захворювань постійно змінюється, що зумовлено формуванням стійкості мікроорганізмів до дії антибактеріальних препаратів. Резистентність мікроорганізмів до антибіотиків є біологічним явищем. До кожного з антибактеріальних препаратів мікроорганізми виробили певний набір механізмів резистентності, що залежать від властивостей антибіотиків і мікроорганізмів. Відомо, що антибіотикорезистентні мікроорганізми несуть небезпеку не тільки для пацієнтів, але для населення також. Тому боротьба із антибіотикорезистентністю набула особливої актуальності.

Мета дослідження. Визначити чутливість клінічних штамів до антибіотиків.

Об'єкт і методи дослідження. Для визначення чутливості досліджуваних штамів до антибіотиків використовували метод дифузії в агар із застосуванням стандартних паперових дисків на середовищі Мюллер-Хінтон [7]. Інтерпретацію результатів здійснювали відповідно до рекомендацій National Committee for Clinical Laboratory Standards, штам оцінювались як «чутливі» (S), «помірно-чутливі» (I), «стійкі» (R). Для посіву використовують 18-20-годинну агарову культуру бактерій або патологічний матеріал. Для контролю відтворення й точності результатів у випадку визначення чутливості при кожній постановці тесту паралельно зі штамми, які досліджуються, необхідно використовувати еталонні штамми: *E. coli* ATCC 25922, *S. aureus* ATCC 25923 і *P. aeruginosa* ATCC 27853. Якщо діаметри зон затримки росту еталонних штамів виходять за встановлені межі, то результати визначення чутливості будуть не об'єктивними й свідчитимуть про незадовільну якість середовищ, дисків або порушення методики постановки тесту. Лінійкою вимірюють діаметр зони затримання росту мікроорганізмів з точністю до 1 мм, включаючи діаметр дисків. Якщо в зоні затримання росту мікроорганізмів є колонії, то це свідчить про присутність сторонньої мікрофлори або гетерорезистентність окремих штамів

даної культури [5]. Одержані значення діаметрів зон затримання росту мікроорганізмів порівнюють із зазначеними в таблиці й відносять досліджувані штамми до однієї з трьох категорій чутливості, а також визначають мінімальну інгібуючу концентрацію (MIK). У відповіді вказують ступінь чутливості штаму мікроорганізмів до лікувальних препаратів та MIK [8].

Результати досліджень та їх обговорення

Було виділено 187 клінічних штамів стафілокока. Стафілококи були віднесені до *Staphylococcus aureus* (46% штамів) – коагулазопозитивні стафілококи, *Staphylococcus epidermidis* (25% штамів), *Staphylococcus saprophyticus* (22% штамів), 7% штамів не були ідентифіковані до виду (*Staphylococcus spp*) – коагулазонегативні стафілококи. Актуальність зберігають кишкові інфекції, кількість яких збільшується в Україні. Серед них 80% випадків належить збудникам сальмонельозу. Спалахи кишкових інфекцій найчастіше викликає *S. typhimurium*, але в ряді випадків набувають значення і інші сальмонели *S. heidelberg*, *S. haifa*, *S. enteritidis* [6]. Було виділено 80 штамів сальмонел, які характеризувались типовими морфологічними, культуральними, біохімічними, серологічними властивостями. Відповідно до мети роботи, нами було визначено чутливість виділених штамів до таких антибіотиків: амікацин, азлоцилін, бензилпеніцилін, гентаміцин, доксициклін, кліндоміцин, лінкоміцин, ломефлоксацин, оксациклін, олеандоміцин, офлоксацин, рифампіцин, пефлоксацин. Таким чином, важливо вивчити чутливість клінічних штамів бактерій до сучасних антибактеріальних засобів (**табл.**).

Як видно, з наведених результатів до амікацину стійкими були 62% (114) штамів стафілокока. Чутливість до олеандоміцину виявили 35% (65) штамів стафілококів, проте резистентність до даного препарату спостерігали у 14% (27) штамів стафілокока. До азлоциліну 54% (99) штамів *S. aureus* виявились резистентними. Стійкість до бензилпеніциліну складала 97% (179) штамів. Резистентність до доксициліну показали 75% (139) штамів *S. aureus*, тоді як 20% (38) штамів виявились чутливими до даного препарату.

Серед лінкозамідів, для яких мішенню дії є 50S – субодиниця бактеріальної рибосоми, нами була досліджена протимікробна дія кліндоміцину та лінкоміцину. Чутливість до кліндоміцину проявили 49%

(91) штамів *S. aureus*. Лінкоміцин показав активність тільки на 45% (83) штамів золотистого стафілокока. Високу активність продемонстрував ломефлоксацин, до нього виявились чутливими 93% (173) штамів золотистого стафілокока. Чутливість до офлоксацину та пефлоксацину складала 93-94% (173-174) штамів відповідно. До стрептоміцину та цефаклору резистентними виявились 80-50% (93-147) штамів *S. aureus*. Результати дослідження протимікробної дії цефалоспоринові I, II, III поколінь показали різний спектр активності до досліджуваних штамів бактерій [1]. Штами стафілококу виявились чутливими до цефуроксиму, цефтріаксону та ципрофлоксацину в межах 60-95%, відповідно кількість штамів коливалось в межах 112-176 штамів.

Виділені від хворих, з об'єктів зовнішнього середовища штами сальмонел відрізняються високою антибіотикорезистентністю і стійкістю до зовнішніх впливів [4]. Було проведено вивчення їх чутливості до антибіотиків. Визначення чутливості сальмонел проводили до 12 антимікробних засобів. Дослідження виконано на 80 свіжовиділених штамів сальмонел, які характеризувались типовими морфологічними, культуральними, біохімічними, серологічними властивостями. З наведених даних видно, що сальмонели проявляли різну чутливість до антибактеріальних препаратів [3]. Так, більшість штамів сальмонел (92,4 – 100%) виявились стійкими до лінкоміцину, еритроміцину, оксациліну, рифампіцину, олендоміцину, цефалексину, ампіциліну, поліміксину, канаміцину. Одночасно із загальної кількості вивчених штамів сальмонел тільки 50,4% зберігали чутливість до левоміцетину, гентаміцину, до амікацину (51,1%).

Наведені результати досліджень показали, що 97,3% штамів сальмонел виявились стійкими до 5 і більше антибіотиків, 8,9% з них були резистентними до всіх досліджуваних препаратів. В сероварному аспекті полірезистентними до 6-10 антибіотиків виявилось 84,1% культур *S. enteritidis*, 88,1% культур *S. typhimurium* 100% *S. haifa*. Отже, штами *S. haifa* мали вищу резистентність в порівнянні з штамми *S. enteritidis*, *S. typhimurium* [2].

Висновок. У боротьбі за існування бактерії використовують різні механізми захисту від антимікробних лікарських засобів. При цьому продукція бета-лактамаз найпоширеніший з них при зустрічі мікробактерій з бета-лактамами антибіотиками (пеніцилінами, цефалоспоринами, карбапенемами, монобактамами). Ці ферменти, які інактивують антибіотики, кодується хромосомами або плазмідами. Згідно наших досліджень спостерігається і зберігається висока чутливість мікроорганізмів до групи цефалоспоринові клінічних штамів стафілокока, на відміну від сальмонел, де резистентність більшості штамів сальмонел зросла до (92,4-100%). Чутливість до гентаміцину, амікацину, левоміцетину зберігали тільки 50,4%. Клінічні штами стафілококу до більшості антибіотиків продемонстрували помірну чутливість. Дані свідчать про необхідність врахування чутливості виділених штамів мікроорга-

Таблиця.

Чутливість клінічних штамів *S. Aureus* до антибактеріальних препаратів

Антибактеріальні препарати	Ступінь чутливості (%)		
	Ч	ПЧ	Р
	M±m	M±m	M±m
Амікацин	24±1,9	14±0,9	62±3,6
Азлоцилін	34±2,2	12±0,8	54±3,3
Бензилпеніцилін	1±0,1	2±0,3	97±4,9
Гентаміцин	96±4,9	-	4±1,0
Доксициклін	20±1,5	5±1,1	75±4,1
Кліндоміцин	49±2,9	26±1,9	25±2,7
Лінкоміцин	45±2,8	34±2,2	21±2,6
Ломефлоксацин	93±4,1	6±2,1	2±0,2
Оксациклін	35±2,4	28±2,1	38±2,6
Олеандоміцин	35±2,4	51±3,2	14±0,9
Офлоксацин	93±4,3	6±2,1	2±0,2
Рифампіцин	61±3,9	10±0,5	30±3,3
Пефлоксацин	94±4,5	3,5±1,2	2,5±0,4
Стрептоміцин	3±1,5	18±1,5	80±4,1
Цефазолін	33±2,1	20±2,0	47±2,8
Цефаклор	26±1,8	24±2,1	50±3,3
Цефалотин	24±1,7	40±2,3	36±2,3
Цефуроксим	60±3,8	20±2,0	20±2,0
Цефтріаксон	65±3,9	20±2,0	15±1,7

нізмів, аби попередити зростаючу стійкість мікроорганізмів до більшості антибіотиків.

Перспективи подальших досліджень.

В даний час проблема антибіотикорезистентності є основною проблемою галузі застосування антибіотиків. Як виявилось, використання антибіотиків призводить до утворення видів мікробів нечутливих по відношенню до них і тому більш агресивних і небезпечних, ніж їх попередники. Механізми антибіотикорезистентності різні: у деяких випадках мікроби змінюють свою будову, в інших випадках починають виробляти речовини, які зв'язують антибіотики. Хвороби, що викликаються мікробами з антибіотикорезистентності, протікають важче і гірше піддаються лікуванню. Взагалі у лікуванні таких хвороб можуть бути використані тільки нові і сильні антибіотики разом з антисептичними препаратами декаметоксину, механізм дії яких ґрунтується на дифільній структурі молекули і здатності до руйнівного впливу на оболонки прокариот. Резистентність до цих препаратів у мікроорганізмів формується повільно. Вони мають властивість у суббактеріостатичних концентраціях підвищувати чутливість мікроорганізмів до інших протимікробних засобів, тому застосування в медицині даних антисептиків має потужний перспективний напрям.

Література

1. Бойко В. М. Протимікробна дія та біологічна активність антисептика декаметоксину та деяких хінолонів / В. М. Бойко, Д. В. Палій, О. К. Стукан // *Biomedical and Biosocial Antropology*. – 2010. – № 15. – С.51-56.
2. Волянський А. Ю. Вивчення чутливості сальмонел до антибіотиків, антисептиків / А. Ю. Волянський, Д. В. Палій, О. К. Стукан // *Biomedical and Biosocial Antropology*. – 2010. – № 15. – С.78-80.
3. Некрасова Л. С. Визначення чутливості мікроорганізмів до антибактеріальних препаратів. Методичні вказівки / Л. С. Некрасова, В. М. Свита, Т. Г. Глушкевич та ін. // *МВ 9.9.5 – 143-2007 К.*, 2007, С. 74.
4. Палій Д. В. Дослідження мікробіологічної еквівалентності декаметоксину та його фіксованих лікарських форм / Д. В. Палій, О. К. Стукан, О. О. Гончар, Н. В. Задерей // *мат. V міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених*; 17-18 травня 2013 р.- Вінниця, 2013. – С. 82.
5. Палій Г. К. Вивчення впливу умов різного мікробного навантаження на антимікробну активність антисептичного препарату декаметоксину при створенні антисептик-фіксуєчої композиції / Г. К. Палій, О. І. Кулаков, І. М. Вовк, В. П. Ковальчук, О. А. Назарчук, О. К. Стукан // *Загальна патологія та патологічна фізіологія*. – 2009. – Т. 4. – № 4. – С. 77-81.
6. Стукан О. К. Дослідження протимікробних властивостей антисептичних препаратів / О. К. Стукан // *Проблеми та еволюція епідемічного процесу і паразитарних систем провідних інфекцій : XV з'їзд Українського науково-медичного товариства мікробіологів епідеміологів та паразитологів ім. Д. К. Заболотного*, 23-25 листопада 2011 р.: тези доп. Харків, 2011. С. 78.
7. Сухляк В. В. Дія антисептичних засобів на патогенні механізми бактерій [Електронний ресурс] / В. В. Сухляк, О. І. Жорняк, О. К. Стукан // *Annals of Mechnikov Institute*. – 2010. – № 4. – С. 53-58. - Режим доступу до журн.: <http://www.imiamn.org.ua/journal.htm>.
8. National Committee for Clinical Laboratory Standards. Methods for Dilution Antimicrobial Susceptibility Tests for Bacteria That Grow Aerobically; Approved Standard – Sixth Edition. NCCLS document M7-A6. Wayne, PA: NCCLS; 2003.

УДК:615.281:616-002

ЧУТЛИВІСТЬ КЛІНІЧНИХ ШТАМІВ БАКТЕРІЙ ДО АНТИБІОТИКІВ

Стукан О. К.

Резюме. Активність протимікробних засобів по відношенню до збудників захворювань постійно змінюється, що зумовлено формуванням стійкості мікроорганізмів до дії антибактеріальних препаратів. Резистентність мікроорганізмів до антибіотиків є біологічним явищем. До кожного з антибактеріальних препаратів мікроорганізми виробили певний набір механізмів резистентності, що залежать від властивостей антибіотиків і мікроорганізмів. Відомо, що антибіотикорезистентні мікроорганізми несуть небезпеку не тільки для пацієнтів, але для населення також. Тому боротьба із антибіотикорезистентністю набула особливої актуальності.

Ключові слова: резистентність, антибактеріальні препарати, клінічні штами.

УДК:615.281:616-002

УСТОЙЧИВОСТЬ КЛИНИЧЕСКИХ ШТАММОВ БАКТЕРИЙ К АНТИБИОТИКАМ

Стукан О. К.

Резюме. Активность противомикробных препаратов по отношению к возбудителям инфекций постоянно меняется, что обусловлено формированием стойкости микроорганизмов к антибиотикам. Резистентность микроорганизмов является биологическим явлением. К каждому антибактериальному препарату микроорганизмы выработали определенный набор механизмов резистентности, что зависит от свойств антибиотиков и микроорганизмов. Известно, что антибиотикоустойчивые штаммы представляют опасность не только для пациентов, но и для населения в том числе. Поэтому борьба с антибиотикорезистентностью особенно актуальна.

Ключевые слова: резистентность, антибактериальные препараты, клинические штаммы.

UDC 615.281:616-002

SENSITIVITY CLINICAL STRAINS OF BACTERIA TO ANTIBIOTICS

Stukan O. K.

Abstract. It was identified 187 clinical strains of *Staphylococcus aureus*. *Staphylococci* were attributed to *Staphylococcus aureus* (46% of strains) – *koahulazopozytyvni Staphylococcus*, *Staphylococcus epidermidis* (25% of strains), *Staphylococcus saprophyticus* (22% of strains), 7% of strains were not identified to species (*Staphylococcus spp*). The urgency of preserving intestinal infections, the number of which is increasing in Ukraine. Among them, 80% owned by the pathogen *Salmonella*. Outbreaks of intestinal infections often cause *S. typhimurium*, but in some cases are emerging as other *Salmonella S. heidelberg*, *S. haifa*, *S. enteritidis*. It was identified 80 strains of *Salmonella* that characterized the typical morphological, cultural, biochemical, serological properties. As can be seen from the above results were resistant to amikacin 62% (114) strains of *Staphylococcus aureus*. Sensitivity to oleandomycin found 35% (65) strains of *staphylococci*, but resistance to this drug observed in 14% (27) strains of *Staphylococcus aureus*. By azlotsylin 54% (99) *S. aureus* strains proved resistant. Resistance to benzyl penicillin was 97% (179) strains. Resistance to doxycycline showed 75% (139) strains of *S. aureus*, whereas 20% (38) strains proved sensitive to this drug. High activity demonstrated lomefloxacin, it proved sensitive 93% (173) strains of *Staphylococcus aureus*. Sensitivity to ofloxacin and pefloksatsin was 93-94% (173-174) strains, respectively. Streptomycin resistant and cefaclor proved 80-50% (93-147) strains of *S. aureus*. Results of the study of antimicrobial action of cephalosporin I, II, III generations showed different spectrum of activity to the studied strains of bac-

teria. Strains of Staphylococcus proved susceptible to cefuroxime, ceftriaxone and ciprofloxacin within 60-95%, respectively, the number of strains ranged between 112-176 strains. Yes, most strains of Salmonella (92.4-100%) proved resistant to lincomycin, erythromycin, oxacillin, rifampicin, olendomitsyn, cephalixin, ampicillin, polymyxin, kanamycin. At the same time the total number of Salmonella strains studied only 50.4% retained sensitivity to chloramphenicol, gentamicin, to amikacin (51.1%).

Conclusion. In the struggle for survival bacteria use different mechanisms to protect against antimicrobial drugs. This production of beta-lactamases are most common at the meeting mikrobakteriy with beta-lactam antibiotics (penicillins, cephalosporins, carbapenems, monobaktamamy). These enzymes that inactivate antibiotics coded chromosomes or plasmids. According to our studies and there is a high sensitivity of microorganisms to the cephalosporin group of clinical strains of Staphylococcus aureus, Salmonella unlike where most resistant strains of Salmonella increased to (92.4-100%). Sensitivity to gentamicin, amikacin, chloramphenicol retained only 50.4%. Clinical Staphylococcus strains to most antibiotics showed moderate sensitivity. The data indicate the need for a rational purpose antibacterial drugs in the clinic to prevent the increasing resistance of microorganisms to most antibiotics.

Keywords: resistance, antimicrobials, clinical strains.

Рецензент – проф. Лобань Г. А.

Стаття надійшла 09.10.2015 р.